

şeyhinin barutu kalmayıp yere doğru düşerken de ellerindeki kartal kanatlarını açıp Sinan Paşa Köşkü önünde denize inmiştir. Oradan da yüzerek padişahın huzuruna gelmiş ve, "Padişahım, İsa nebi sana selâm etti" diyerek şaka yapmıştır. Sultan Murad Hasan Çelebi'ye 1 kese akçe vermiş, ayrıca onu 70 akçe yevmiye ile sipahi yazdırmıştır. Yine Evliya Çelebi'nin belirttiğine göre daha sonra Kırım'a Selâmet Giray Han'ın yanına giden Lâgarî orada vefat etmiştir.

"Yâr-ı gâr-ı sâdıkımız" demesinden Evliya Çelebi'nin yakın dostlarından olduğu anlaşılan Hasan Çelebi'nin barutun itme gücüne dayalı, tepki prensibiyle çalışan iptidai bir füze ile havaya yükselerek ya-vaşça denize inme hadisesinin, Evliya Çelebi'nin anlattıklarına dayanılarak yapılan hesaplamalar neticesinde mümkün olabileceği sonucuna varılmıştır. Bu hesaplamalara göre Lâgarî'nin bu iptidai roketle 250 m. kadar havaya yükselmiş olabileceği, "Deniz yüzünü aydınlattı" şeklindeki ifadedden burada iken ateşlediği öteki fişeklerle muhtemelen yönünü değiştirdiği, iki elinde tuttuğu kartal kanadı şeklinde tasvir edilen şeyin bir nevi paraşüt vazifesi gördüğü ve bu sayede ya-vaşça denize indiği anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 670-671; Yavuz Kansu v.dğr., *Havacılık Tarihinde Türkler*, Ankara 1971, s. 40; Uluçay, *Padişahların Kadınları*, s. 54-55.

MUSTAFA KAÇAR

HASAN DİHLEVÎ

(حسن دهلوی)

Emîr Necmüddîn Hasen b. Alâ es-Sicîzî
(ö. 737/1337 [?])

Hindistanlı mutasavvıf,
şair ve menâkıbnâme müellifi.

651'de (1253) Bedâûn'da doğdu. Bazı kaynaklarda lakabı Celâleddin, babasının adı Alâeddin, nisbesi de Sencerî şeklinde kaydedilmiştir. Sencerî nisbesi, onun Sencer b. Melikşah veya Sencer b. Müeyyed b. Ay-aba gibi Türk hükümdarları soyundan geldiği ihtimalini akla getirirse de kendisi bir gazelinde peygamber soyundan olduğunu ifade etmektedir. Sicîzî nisbesinden, ailesinin İran'ın Sistan (Sicistan) bölgesinden geldiği anlaşılmaktadır. Tezkirelerin çoğu onun Delhi'de doğduğunu kaydederse de kendisi Bedâûn'da dünyaya geldiğini söyler. Hasan Dihlevî, muhte-

melen çocukluğunda ailesiyle birlikte Delhi'ye yerleştiği için Dihlevî nisbesini almıştır. Gençliğinde fırıncılık yaptığı, hatta Nizâmeddin Evliyâ ile tanışmasının bu fırıncı dükkânında gerçekleştiği rivayet edilir. Moğol istilâsı sırasında Kuzey Hindistan'a sığınan âlim ve sanatkârların yaşattığı İran kültürünün hâkim olduğu bir bölgede yetişti. Bu dönemin ünlü şairlerinden Emîr Hüsrev-i Dihlevî ile tanıştı. Onunla birlikte Delhi sultanlarından Gıyâseddin Balaban'ın sarayına girdi ve Balaban'ın oğlu Muhammed Kaan'ın hizmetinde bulundu. Moğollar'ın Hindistan'ı işgali sırasında (684/1285) Şehzade Muhammed öldürüldü, Hasan da Emîr Hüsrev ile birlikte Moğollar'a esir düştü. İki yıl esir kaldıktan sonra Delhi'ye dönerek Balaban'ın ölümüne kadar (686/1287) ona hizmet etmeye devam etti. Hasan Dihlevî'nin bundan sonra yaklaşık on iki yıl ne ile meşgul olduğu bilinmemektedir. Daha sonra Alâeddin Muhammed Şah Halacî'nin (1296-1316) hizmetine girdi. Çok geçmeden başşehirini Delhi'den Devletâbâd'a (Devagiri) nakleden I. Gıyâseddin Tuğluk (1320-1325) ile birlikte oraya gitti. Gıyâseddin'in oğlu ve halefi Gıyâseddin Muhammed Şah döneminde (1325-1351) görevini sürdürdü. Elli yaşlarında iken Çiştî velîlerinden Nizâmeddin Evliyâ'ya intisap etti. Devletâbâd'da vefat etti ve oraya defnedildi. Ölüm tarihi olarak kaynaklarda 727 (1327), 729 (1329), 737 (1337), 738 ve 739 yılları kaydedilmektedir.

Hasan Dihlevî gazellerinde sade bir dil kullanmıştır. Saray şairi olarak kaside alanında çok şiiri bulunması gerekirken gazellerinin daha fazla oluşu methiyeciliği kötüleyen şeyhi Nizâmeddin Evliyâ'nın etkisiyle açıklanabilir. Nitekim az sayıda olan kasideleri yanında 800 civarında gazeli bulunmaktadır. Gazellerinde daha çok Sa'dî-i Şîrâzî'nin etkisi görüldüğü için çağdaşları ona Sa'dî-i Hind unvanı vermiştir. Kendisi de Kemâl-i Hucendî ve Demîrî-i İsfahânî'yi etkilemiştir.

Eserleri. 1. *Dîvân*. Kaside, gazel, tercîât (terciibend) ve terkîbât (terkibibend), rubâiyyât ve kısa mesnevilerden oluşan yaklaşık 9000 beyit hacmindeki divanı *Küllîyyât* adıyla Mes'ûd Ali Mahvî tarafından neşredilmiştir (Haydarâbâd 1352). 2. *İşknâme* (*Hikâyet-i Âşık-ı Nigôrî*). Müellif, konusunu bir Hint halk hikâyesinden aldığı bu 606 beyitlik mesnevîde Leylâ ve Mecnûn kıssasından esinlenerek iki gencin aşk hikâyesini anlatmıştır (Rypka, s. 718). 3. *Mersîye*. Moğol istilâ-

sı esnasında öldürülen Şehzade Muhammed Kaan için yazılmış mensur bir eserdir (a.g.e., s. 718). 4. *Fevâ'idü'l-fu'âd* (Delhi 1865; Leknev 1885, 1908; Lahor 1966). Hasan Dihlevî'nin aynı zamanda menâkıbnâme müellifi olarak tanınmasını sağlayan bu eser, şeyhi Nizâmeddin Evliyâ'nın sözlerinin (melfûzât) derlenmesinden meydana gelmiştir. 5. *Muḥḥu'l-me'ânî*. Tasavvufa dair küçük bir risâle olup tek nüshası, Aligarh Âzâd Kütüphanesi Sir Şah Süleyman koleksiyonunda bulunmaktadır (Motasim A. Azad, XLIV/4, s. 233-243).

BİBLİYOGRAFYA :

Devletşah, *Tezkire*, s. 247-249; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 677-678; Mirhord, *Siyerü'l-evliyâ* (trc. İcâzülhak Kuddûsî), Lahor 1992, s. 482-483; Abdülkâdir el-Bedâûnî, *Muntakhabu't-Tawârikh* (trc. G. S. A. Ranking v.dğr.), Delhi 1986, I, 187, 188, 269; Abdülhak ed-Dihlevî, *Aḥbârü'l-aḥyâr* (trc. Sübhân Mahmûd - Muhammed Fâzıl), Delhi 1994, s. 218-221; Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, II, 618; Browne, *LHP*, III, 106, 108; Hidâyât, *Riyâzü'l-'ârifîn*, Tahrân 1305 hş., s. 188; Safâ, *Edebiyyât*, V, 817-831; K. A. Nizâmî, *Târîḥ-i Meşâyih-i Çişt*, Delhi 1953, s. 181; a.mlf., *Some Aspects of Religion and Politics in During the 13th Century*, Aligarh 1961, s. 270; Rahman Ali, *Tezkire-i 'Ule-mâey Hind* (trc. M. Eyyûb Kâdirî), Karaçi 1961, s. 163-164; Neffsî, *Târîḥ-i Naẓm u Neḡr*, I, 171-172; Ma'sûm Ali Şah, *Tarâṭîḡ*, II, 64-65; Rypka, *HIL*, s. 717-719; FME, s. 251-252; Münzevî, *Fihrist*, III, 2295-2297; Zehrâ-yi Hânlerî [Kiyâ], *Ferheng-i Edebiyyât-i Fârsî-yi Derî*, Tahrân 1348 hş., s. 182-183; Şiblî Nu'mânî, *Şî'rü'l-'Acem* (nşr. M. Taki-yi Fahr-i Dâi-yi Gilânî), Tahrân 1348 hş., s. 81, 94-95; A. Schimmel, *Islam in the Indian Subcontinent*, Leiden 1980, s. 16-18, 29; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zerî'a ilâ teşânifi's-Şî'a*, Beyrut 1403/1983, IX, 242; İkbâl Selâhaddin, *Ḥazret-i Nizâmüddin Evliyâ*, Lahor 1988, s. 75; Motasim A. Azad, "Mukh-ul-ma'ani of Hasan-i Sijzi Dehlevi", *IC*, XLIV/4 (1970), s. 233-243; Aziz Ahmed, "Hasan Dihlawi", *EP*² (İng.), III, 249; "Hasan Dihlevî", *UDMI*, VIII, 228-229.

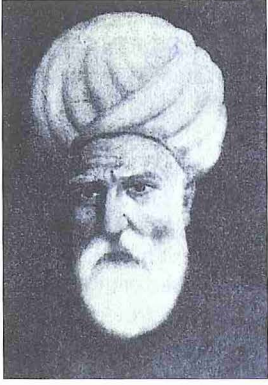
RIZA KURTULUŞ

HASAN EFENDİ, Gevrekzâde

(ö. 1216/1801)

Geleneksel Osmanlı Hekimliğinin
son temsilcisi.

Eserlerinin bazı nüshalarında babasının adı Abdullah şeklinde veriliyorsa da (meselâ bk. *Gâyetü'l-müntehâ*, vr. 1^a) bu durum Hasan b. Abdullah adlı başka bir tabiple karıştırılmasının sonucudur; aldığı bir icazetnâmeden baba adının Ahmed olduğu öğrenilmektedir (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. 434, vr. 102^b). Kaynaklarda doğum tarihi verilmeyen Hasan Efendi Dür-

Gevrekzâde
Hasan
Efendi

re mensûriyye (telifi: 1209/1794) adlı eserini 69 yaşında yazdığını kaydettiğine göre 1140 (1727) yılında doğmuş olmalıdır. Hâfizliği ve medrese eğitimini tamamladıktan sonra ilgi duyduğu tıp tahsilini Tokatlı Mustafa ile onun damadı İsmail ve Mehmed Emin efendilerin yanında yaptı.

III. Mustafa döneminde ordu hekimbaşılığına yükselen Gevrekzâde, 1769'da bu görevle katıldığı Rusya seferinden İstanbul'a dönünce etibbâ-yi hâssa arasına girdi. I. Abdülhamid döneminde 10 Rebülâhîr 1200'de (10 Şubat 1786) hekimbaşı Hayrullah Efendi'nin azlı üzerine sertabib oldu. Padişahın ölümü üzerine (1203/1789) yerine geçen III. Selim tarafından beş ay sonra azledilerek kendisine Halep mevleviyeti verildi. Hasan Efendi Halep'te *Menâkıbü'l-‘ârifîn*'i okuttu ve 1210'da (1795) bir yıl kaldığı İstanbul'da bu eseri tercüme ederek III. Selim'e sundu. 1213'te (1898) Edirne molalığına, ardından Mekke-i Mükerrreme pâyesine yükseltildi. 1220'de (1805) yaptırılan Topkapı'daki Ahmed Paşa Camii'nin güneş saatinin Gevrekzâde tarafından hazırlandığı ileri sürülmekle beraber (Adıvar, s. 212'de Kazancıgil'in notu) bu iddianın doğruluğu tarih bakımından mümkün değildir. Ayrıca müsiğiyle ilgisi bulunmadığından ünlü bestekâr Hacı Sâdullah Ağa'nın hocaları arasında gösterilmesi de yanlıştır (Ekmen, s. 27).

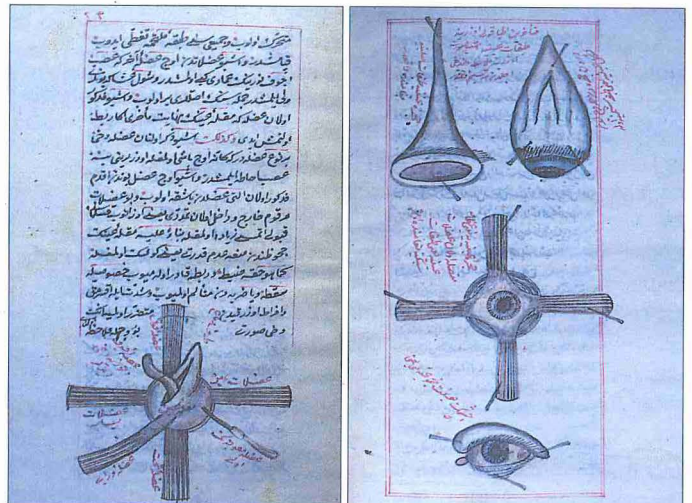
Hekimbaşılıktan azledildikten sonra belki de yeniden göze girmek düşüncesiyle eser telifine ağırlık veren Gevrekzâde Hasan Efendi çalışmalarının çoğunu III. Selim'e sunmuştur. Celvetiyye, Nakşibendiyye ve Bayramiyye tarikatlarına intisap ettiği bilinen Gevrekzâde vefatında Eyüp'te Bozcaadalı Hasan Paşa'nın eski hayratı karşısındaki Atâullah Mehmed Efendi hazîresine (Boyacı Sokak) defnedildi.

Eserleri. 1. *Netîcetü'l-fikriyye fî tedbîri velâdeti'l-bikriyye*. Bir mukaddime, iki bölüm (makale) ve bir hâtimeden

meydana gelen kitabın konusu çocuk ve kadın hastalıklarıdır. Bu alanda yazılmış ikinci eser olarak kabul edilir (Şahsuvaroğlu, *Türk Tıp Tarihi*, s. 121). Müellifin kendi gözlemlerine de yer verdiği çalışmasında bazı Avrupa hekimlerinin adlarını anması, eski kaynakların yanında onlardan da faydalandığını göstermektedir. A. Süheyl Ünver - N. Tenik tarafından incelenen eserin (bk. bibl.) şair-hekim Şuûrî Hasan Efendi'den (ö. 1693) aktarıldığı iddia edilen müzikle tedavi kısmını (Günsel Koptagel-İlâl - Aykut Kazancıgil, II, 83) yine Süheyl Ünver ilim âlemine tanıtmıştır. Müellif hattı olduğu sanılan yazma nüshasından (İÜ Ktp., TY, nr. 7092), hangi mûsiki makamının hangi çocuk hastalığına iyi geldiğini konu alan bir parçayı Arslan Terzioğlu günümüz Türkçesine aktarmıştır (bk. bibl.). 2. *Risâle fî iskorbût*. İskorbüt hastalığı hakkında Osmanlı tarihçisi Ahmed Câvid Bey için kaleme aldığı bir risâledir (TSMK, Yeniler, nr. 125). 3. *Dürre mensûriyye fî tercemeti'l-Mansûriyye*. Müellif, başlık koymadığı bu eserin adını içeride (vr. 2^a) kenar notu olarak vermektedir. Dâhilî, hâricî ve ateşli hastalıklar olmak üzere üç kısımdan meydana gelen eser, Ebû Mansûr Hasan el-Kumrî'nin (X. yüzyıl) *Gunâ ve Münâ* adlı kitabının tercümesidir. Tercümenin giriş kısmında Gevrekzâde kendi hayatı hakkında bilgi vermektedir. Eserin müellif hattı nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Bağdatlı Vehbi, nr. 1489). 4. *Gâyetü'l-müntehâ fî tedbîri'l-merdâ*. Eserin adı daha sonra istinsah hatası yüzünden *Gâyetü'l-münâ (mennâ)* şekline dönüşmüştür. Paraclesus'un (ö. 1541) tıbbî kimya ile ilgili eserinin Arapça tercüme ve şerhinin Türkçe çevirisidir (Sü-

leymaniye Ktp., Tâhir Ağa, nr. 395). 5. *Mü-cennetü't-tâûn ve'l-vebâ*. II. Bayezid zamanında İspanya'dan göç eden Müsevî asıllı tabip İlyâs b. Abram'ın aynı adı taşıyan eserinin genişletilerek yapılmış tercümesi olup salgın hastalıklar ve karantina hakkındadır (İÜ Ktp., TY, nr. 1299). 6. *Aslû'l-usûl terceme-i faslû'l-Fusûl*. Ebû Abdullah Muhammed b. Yûsuf el-İlâkî'nin (ö. 536/1141) *el-Fusûl fî külliyyât-i't-tıb* adlı eserinin genişletilerek yapılmış tercümesidir (İÜ Ktp., TY, nr. 4289). 7. *Düstûrû'l-amel fî tedbîri's-sihha ve'l-ilel*. *Düstûrât-ı Hamse* olarak da bilinen eserin adı ferâğ kaydında *er-Risâletü'd-düstûriyyeti'l-hamsiyye* şeklindedir. Kalp, nabız, ateş ve ateşlenmenin sebepleriyle zâtülcenbi ve teşhisi konu alır (İÜ Ktp., TY, nr. 4268). 8. *Zübdetü'l-kühliyye fî teşrihi'l-basariyye*. Sadaka b. İbrâhim eş-Şâzelî el-Mısırî'nin göz hastalıklarına dair *‘Umdetü'l-kühliyye* adlı kitabının tercümesidir (TSMK, Hazine, nr. 571). Eser Süheyl Ünver tarafından incelenmiştir (bk. bibl.). 9. *Risâletü'l-mûsi-kiyye mine'd-devâ'ir-rûhâniyye*. Ruhî rahatsızlıkların müsiğiyle tedavisinden bahseder (TSMK, Hazine, nr. 571). Eserin adının *Emrâz-ı Rûhâniyye-i Naga-mât-ı Mûsikiyye* olarak verilmesi yanlıştır (Ünver, TMD, sy. 3, s. 3; Akdoğan, s. 33). 10. *Risâle-i Tıbbiyye*. Dimağ, aksırık, nezle ve göz hastalıklarını konu alan eserin (TSMK, Hazine, nr. 570) kafa travmaları ile ilgili kısmı Nil Akdeniz-Sarı tarafından incelenmiştir (bk. bibl.). 11. *Risâle-i Nikris*. Gut hastalığıyla ilgili olan bu eseri (TSMK, Hazine, nr. 564) Rengin Bütün incelemiştir (bk. bibl.). 12. *Mürşidü'l-libâs fî tercemei İspagorya*. Eser yanlış olarak *Mürşidü'l-etibbâ* veya *Kitâb-ı Mürşidü'l-lübâb-ı İspagorya* ad-

Gevrekzâde
Hasan
Efendi'nin
*Zübdetü'l-
kühliyye*
adlı eserinden
iki sayfa
(TSMK,
Hazine,
nr. 571,
vr. 23^a, 56^b)

HASAN EFENDİ, Gevrekzâde

larıyla da tanınır. Sâlih b. Nasrullah el-Halebî'nin (ö. 1080/1669), Paraclesus'un kitabından bazı pasajlar seçip Arapça'ya tercüme ederek ve aralarına ilâc yapımına dair yeni bilgiler serpiştirerek meydana getirdiği eserinin Türkçe çevirisidir (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 114). **13. Firâsetnâme.** İki ayrı nüshası *Kıyâfet-nâme* (İÜ Ktp., nr. 2695) ve *Terceme-i Paraclesus Firâsetnâme* (İÜ Ktp., TY, nr. 7085, vr. 31) adlarıyla kaydedilen eser ilmî firâset üzerine yazılmış bir eserin tercümesidir; bazı ifadelerden *Mürşidü'l-lîbâs*'ın devamı olduğu tahmin edilmektedir. **14. Vekâyi'nâme.** Abdullah b. Hüseyin es-Süveydî'nin (ö. 1174/1760) *Risâle fi'l-mübâheşe ma'a 'ulemâ'î İrân fi bahşi'l-imâme* adlı eserinin tercümesidir (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2436). **15. Terceme-i Risâle-i Ledüniyye.** Gazzâlî'nin aynı adlı risâlesinin tercümesidir (TSMK, Hazine, nr. 252). Atâullah Mehmed Efendi'nin kızı Aliye Molla Hanım bu eseri Gevrekzâde hayatı iken istinsah etmiştir (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. K508). **16. Terceme-i Menâkıbül-ârifin.** Mukaddimesinde, Sultan II. Murad için yapılan bir tercümenin dilini beğenmediği için eseri yeniden ele aldığını söyler. Ancak 1208 (1793-94) yılında III. Selim'in bilgisi dahilinde Abdülbâki Nâsır Dede'nin eseri tercümeyle başladığı bilindiğine göre bu çalışma bir ilmî kıskançlık ürünü olarak da değerlendirilebilir. Çevirinin sonunda Mevlânâ'nın silsilesine de yer verilmiştir (Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 511). **17. Kendisine ait bir mecmuada** (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. K 434) yer alan çeşitli konulara dair yedi risâle: a) Hâce Muhammed Pârsâ'nın Farsça bir eserinden çevirdiği *Terceme-i Risâletü's-şerife*; b) Şam hadis âlimlerinden Ali Efendi Dağıstânî'nin Hz. Peygamber'in anne ve babasının imanı hakkındaki eserinden çevirdiği *Terceme-i Risâle-i Dağıstânî*; c) Niyâzî-i Mısıfî'nin Hz. Hasan ve Hüseyin'e dair bir risâlesinin özeti; d) Abdülhad Nûrî'nin devran hakkındaki risâlesinin özeti; e) Hz. Ali ile Muâviye arasındaki olayları anlatan ve birbirlerine yazdıkları mektupların tercümelerini içeren bir risâle; f) Mecdüddin Kâşî'nin *Zinetü'l-mecâlis* adlı Farsça eserinden bazı pasajların tercümesi; g) Arapça kaleme aldığı *Risâletü't-tevhîdiyye* adlı risâle.

Bunlardan başka, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kayıtlı 20 varaklık bir mecmuada çeşitli risâleleri istinsah

eden Gevrekzâde'nin (Karatay, II, 339) *Sırrü'l-esrâr* tercümesi, Mîrhând'dan çevirdiği *Kıssa-i Yûsuf*, *Kısas-ı Enbiyâ-i Benî İsrâîl* ve *Tahrîb-i Beytül Mukaddes* adlı eserlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Gevrekzâde Hasan Efendi, *Dürre mensûriyye*, Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. 249, vr. 1^a-b; a.mlf. *Mecmûa*, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. 434, vr. 102^b; a.mlf., *Gâyetü'l-müntehâ*, Süleymaniye Ktp., Serez, nr. 2752, vr. 1^a, 4^b; a.mlf., *Terceme-i Menâkıbül-ârifin*, Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 511, vr. 1^a-2^b; Vâsıf, *Târîh* (İlgürel), s. 316; *Sicill-i Osmânî*, II, 16; *Osmanlı Müellifleri*, III, 213-214; Osman Şevki [Uludağ], *Beşbuçuk Asırlık Türk Tababeti Tarihi* (İstanbul 1925; haz. İtler Üzem), İstanbul 1991, s. 182, 214; Adivar, *Osmanlı Türklerinde İlim*, s. 211-212; Süheyl Ünver, "Music Therapy for the Insane at Edirne Hospital in the Seventeenth Century", *International Record of Medicine*, 1958; a. mlf., "Hekimbaşı Gevrekzâde ve Risâle-i Teşrihu'l-basariyye'si", *Göz Kliniği*, I/5, İstanbul 1944; a. mlf., "Farabi, Musiki...", *TMD*, sy. 3 (1948), s. 3; Karatay, *Türkçe Yazmalar*, II, 339, 464, 586-587; Bedi N. Şehsuvaroğlu, *Eczacılık Tarihi Dersleri*, İstanbul 1970, s. 296, 298; a. mlf., *Türk Tıp Tarihi*, Bursa 1984, s. 121-122; M. Sadık Yiğitbaş, *Musiki ile Tedavi*, İstanbul 1972, s. 293; Nil Akdeniz-Sarı, "Gevrekzâde Hafız Hasan Efendi ve Kafa Travmaları Hakkındaki Bilgisi", *I. Uluslararası Türk İslâm Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi*, İstanbul 1981, II, 47-55; Günsel Koptagel-İlâl - Aykut Kazancıgil, "Orta Doğu ve İslâm Dünyasında Bilimsel Düşünce", a.e., II, 83; Rengin Bütün, "Hekimbaşı Gevrekzâde Hafız Hasan Efendi'nin Nikris Risalesi", a.e., II, 94 vd.; Şeşen, *Fihrisü mahtûâtât-tıbbi'l-İslâmî*, s. 335-337; Arslan Terzioğlu, "İbn Sînâ ve Türk Çocuk Psikiyatrisi", *İbn Sina: Doğumunun Bininci Yılı Armağanı* (haz. Aydın Sayılı), Ankara 1984, s. 264-266; Onur Akdoğan, *Türk Müziği Bibliyografyası*: 9. YY-1928, İzmir 1989, s. 33; Nusret Çam, *Osmanlı Güneş Saatleri*, Ankara 1990, s. 67; Nil Sarı-Bedizel Zülfiyar, "The Paracelsian Influence on Ottoman Medicine in the Seventeenth and Eighteenth Centuries", *Transfer of Modern Science and Technology to the Muslim World*, İstanbul 1992, s. 160, 175; Gül Deniz Ekmen, *Hacı Sadullah Ağa ve Diğer Sadullahlar* (sanatta yeterlik tezi, 1993, İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü), s. 27; Recep Uslu, *Tarihîten* (yayınlanmamış çalışma, 1977, ISAM Ktp.), s. 9-27; Süheyl Ünver - N. Tenik, *Türk Tıp Tarihi Arkiyi*, IV/15, İstanbul 1940, s. 113-119; Ali Haydar Bayat, "Osmanlı Devletinde Hekimbaşılık", *KAM*, XI/4 (1982), s. 59.

RECEP USLU

HASAN EFENDİ, Yahyalılı
(1914-1987)

Nakşibendî-Hâlidî şeyhi.

Kayseri'nin Yahyalı ilçesinin Kavacık mahallesinde doğdu. Babası Mustafa Hülûsi (Dinç) Efendi, Nakşibendî-Hâlidî şeyhi Esad Erbilî'nin halifesidir. Hasan Efen-

di dinî bilgilerini babasından aldı. Onun 1939'da vefatından kısa bir süre önce Mahmut Sami Ramazanoğlu tarafından kendisine Hâlidî, 1965 yılında da Kâdirî icâzeti verildi. Başta Yahyalı olmak üzere Develi, Adana, Kozan, Ceyhan, Niğde ve Ürgüp gibi il ve ilçelerde elli yıla yakın bir süre fahri vâizlik ve irşad faaliyetlerinde bulundu. Halk arasında daha çok Yahyalılı Hacı Hasan Efendi diye tanındı. Şeyhi Mahmut Sami Ramazanoğlu 1979'da İstanbul'da, ertesi yıl da Medine'de makamını Hasan Efendi'ye vasiyet etti.

Şeker ve kalp rahatsızlığı bulunan Hasan Efendi 27 Ocak 1987'de bir müridinin evinde vefat etti. Cenazesi, doğum yeri olan Yahyalı'nın Kavacık mahallesinde kendisinin yaptırdığı Kalender Camii'nin son cemaat mahalline defnedildi.

Başta Yahyalı İmam-Hatip Lisesi olmak üzere cami ve Kur'an kursu gibi çeşitli kurumların inşası ve geliştirilmesi için faaliyetlerde bulunan Hasan Efendi, vaaz ve sohbetlerinde dinî konuların yanı sıra çeşitli iç ve dış olaylar hakkında görüşlerini açıklamış, entelektüel ve siyasî kimliğe sahip birçok kişi onun sohbetlerinden faydalanmıştır. Mütevası, tatlı dilli ve güler yüzlü bir kişi olarak tanınan Hasan Efendi'nin mensupları onun birçok menkıbe ve kerâmetini anlatırlar.

Hasan Efendi, dinî ve tasavvufî konularda hece vezni ve sade bir Türkçe ile şiirler yazmıştır. Kalemdâr mahlasını kullandığı bu şiirler oğlu Ali Ramazan Dinç tarafından bir araya getirilerek *Gönül Âleminden* adıyla yayımlanmıştır (Ankara 1989, 1993). Bu derlemede babası Mustafa Hülûsi Efendi'nin de şiirleri bulunmaktadır. Teybe kaydedilen vaaz ve sohbetleri *Yeni Dünya* dergisinde Kalemdâr imzasıyla yayımlanmaktadır.

Hasan Efendi'nin silsilesi, yazı ve şiirlerinde Alemdar mahlasını kullanan oğlu Ali Ramazan Dinç tarafından sürdürülmektedir.

Yahyalılı
Hasan
Efendi